

I HMINEN AJASSA

1690-luvulla tuli Juha Antinpoika Jaakolan talon isännäksi Kiikan Vakkalan kylässä (JK 820). Kiikka sijaitsee Keski-Satakunnassa Kokemäenjoen molemmin puolin Vammalasta länteen. Kiikka oli aikoinaan Tyrvään kappeli.

Jaakolan talosta on tietoja 1540-luvulta lähtien. 1600-luvulla, kun voimakkaasti kehittyvä ja alinomaa sotaa käyvä valtakunta tarvitsi entistä enemmän aateliston palveluksia ja aatelistolle annettiin lahjoituksia, oli Jaakolakin lahjoitettujen tilojen joukossa. Suomen asutuksen yleisluettelossa lukeekin vuoden 1657 kohdalla Jaakolan talon tiedoissa "Hans Ramses Frälse" (SAY 126). Koko Vakkalan kylä, Jaakola siinä mukana, oli annettu lahjoituksena Ram-suvulle. Lahjoitus tarkoitti sitä, että kruunun verotusoikeus siirtyi lahjoituksen saajalle (Kiikan srk:n historia). 1680 tapahtui muutos, silloin toimeenpantiin iso reduktio, lahjoitukset peruutettiin. Juha Antinpoika ja vaimonsa Margeta saivat Jaakolan talon isännyyden. Oliko Juha Antinpoika syntyjään kiikkalainen vai oliko hän tullut seudulle jostakin muualta, siitä ei ole tietoa. 1702 hän kuoli 50-vuotiaana, joten kaiken todennäköisyyden mukaan hän on syntynyt 1652. Itse olen tämän Juha Antinpojan sukulainen äitini äidin puolelta yhdeksän sukupolven takaa.

Mitä voisi tietää noin kaukaisista esi-isistään; sen lisäksi mitä kirkon

asiakirjat kertovat. Kaikki he ovat nyt yhtä säyseästi rippikirjojen sivuille merkittyinä niminä, niin kiivaat kuin lempeätkin, nopeat yhtä hiljaa kuin hitaat. Mitä heidän persoonastaan voisi saada selville? Useimmista ei juuri mitään. Sensijaan voi saada tietoja heidän ajastaan: elämäntavoista, rakennuksista, työtavoista, uskomuksista, aatteista, huvituksista, vaateparresta, kun sijoittaa ihmisen omaan aikaansa, saa kuvan hänestä elävämmäksi.

Jospa ensin katsahtaisi, miltä muu maailma Kiikan ulkopuolella näytti Juha Antinpojan syntymän aikoihin 1650-luvulla, voisi todeta vaikka, että Ruotsi-Suomen hallitsijana oli Kristiina-kuningatar, Descartes, 1600-luvun kuuluisa ranskalainen filosofi kuoli Tukholmassa, jonne Kristiina oli hänet kutsunut. Kuninkaanlinnan kylmissä ja kosteissa huoneissa Descartes sai keuhkotulehduksen ja kuoli.

Tähän aikaan oli kreivi Pietari Brahe Suomen kenraalikuvernöörinä. Ja Westfalenin rauha, johon 30-vuotinen sota päättyi, oli solmittu 1648.

Talonpojan elämä ei Juha Antinpojan syntymän aikoihin 1650-luvulla ollut helppoa. Aatelisille lahjoitetut maat ja aateliston vallan kasvu, jota tapahtui nimenomaan Kristiina-kuningattaren hallitessa, olivat heikentäneet talonpoikien asemaa. Aateliset anastivat talonpoikien tiloja huolimatta sukuoikeudes-

-> ed. sivulta

naan. Varastoaitassa eli fatabuurissa säilytettiin ja valmistettiin monenlaisia käyttötekstiilejä. Kappelissa oli mm. pieni, hopeinen monstranssi, jossa vihitty ehtoollisleipä oli nähtävillä,

ehtoolliskalkkeja kansineen ja hopeinen orjantappurakruunu. Myös tynnyrintekijöiden, kirvesmiesten ja seppien työkalut on kerrottu tarkasti. Mahdollisimman tarkka perehtyminen Hämeen linnan voutintileihin antaa meille yksityiskohtaisen kuvan ihmisten elämästä linnassa.

ta, vaativat kohtuuttomasti päivätöitä ja veroja ja kaikin tavoin halusivat nöyryyttää ja orjuuttaa talonpoikia, jotka puolestaan sitkeästi yrittivät pitää oikeuksistaan kiinni.

Kun Kaarle XI 1660 tuli kuninkaaksi, ja katkaisi ylhäisaateliston vallan ja mm. pani toimeen ison reduktion, yhteisen kansan vapaudet eivät kuitenkaan oleellisesti lisääntyneet. Aatelisvalta vain korvattiin virkamiesvallalla.

Henkiselällä puolella piispa Isak Rothovius piti ohjia käsissään vuoteen 1652 saakka. Herran Ehtooliselle ei päässyt, jos ei selviytynyt kristinopin kuulustelusta, samoin ei päässyt avioliittoon, jollei osannut kristillisen opin pääkappaleita. Lukukinkerit otettiin käyttöön ja kirkkokuri oli ankara. Oli osattava "kuusi kristillisen opin pääkappaleita, huomen ja ehtoorukoukset, julki synnintunnustus, ruokaluvut sekä ruulle mennessä lähtees". Rippikirjassahan nämä omissa sarakkeissaan ovat nähtävissä.

Kiikkalaisten kohdalla papiston ponnistelut olivat langenneet otolliseen maaperään. Tyrvään rovasti Rajalenius mainitsee tarkastuspöytäkirjassaan 1681 kiikkalaisten osaavan lukea hyvin osia Katekismuksesta selityksineen. Tällöin oli vielä kysymys ulkoluvusta. 1699 pitämässään rovastintarkastuksesta kirjoittamassaan kertomuksessa rovasti Josef Wallenius kiittää varsinkin nuoren polven lukutaitoa.

Kaarle XI:n aikana Suomi sai myös nauttia kauan kaipaamaansa rauhaa lähes 40 vuoden ajan. Tällaista aikaa maa ei ollut kokenut sitten keskiajan. Suomi vaurastui sekä henkisesti että aineellisesti. Rauhan vuosina väkiluku kasvoi. Vuosisadan lopulla tulivat katovuodet ja niiden mukana nälänhätä, joka seikka ratkaisi liikaväestön ongelman: 1/3 Suomen väestöstä kuoli. Koettiin suuret kuolonvuodet 1696-97.

Kiikan seurakunnan väestö selviytyi nälkävuosien läpi suhteellisen hyvin. Jo se että kirkon rakentaminen saatettiin näinä vuosina päätökseen, osoittaa, että elämä ei ollut lamassa. Kuolleisuus oli kuitenkin tavallista huomattavasti suurempi. Oli taloja, joista koko talon väki kuoli ilmeisesti lavantautia muistuttavaan kulkutautiin.

Ruotsin suurvalta-aseman seurauksena Suomen merkitys alkoi vähentyä. Ruotsalaistuminen alkoi. Toisaalta esiintyi

selvää isänmaallisuutta, fennofiliaa. Elihän Daniel Juslenius juuri näihin aikoihin 1676-1752. Papit saarnasivat kansanrunoja vastaan - elettiinhan puhdasoppisuuden aikaa - mutta toisaalta oli ensimmäisiä merkkejä kansanrunojen muistiinmerkitsemisestä. Tyvään Kiikan kappelin metsäseutujen talonpoikia lienevät ruotsalaistuminen ja fennofilia koskettaneet kuitenkin varsin vähän.

Näin päättyi 1600-luku. Uusi sukupolvi otti Jaakolan ohjat käsiinsä ja uudet huolet ja koettelemukset olivat odottamassa.

1700-luvun alkukymmenet

Juha Juhanpoika (s. 11.7.1698) ja Kaarina Juhantytär (5.10.1705-12.9.1773).

Juha Antinpojan ja vaimonsa Margetan suuresta lapsijoukosta - Simon, Jöns, Maria, Jöran, Walborg, Johannes, Margeta (JK 820) - nuorin poika Juha ryhtyi Jaakolan isännäksi. Juha oli syntynyt 1698 (JK 825). Edellisenä vuonna oli Ruotsi-Suomen kuninkaaksi tullut Kaarle XII ja hänen sotaisten retkiensä seurauksena Suomi sai kokea ison vihan 1714-1721. 1600-luvun lopun nälkävuosien ja ison vihan aikana Kiikan väestö väheni 1/4:lla, mikä ei ole kovin paljon, jos otetaan huomioon, että koko maan väkiluvun arvellaan laskeneen runsaaseen puoleen entisestään. Iso viha ei siis koetellut Kiikkaa niin pahasti kuin monia muita seutuja Suomessa. Kiikan kappalainen Anders Wirzenius hoiti virkaansa ison vihan ajankin pakenematta turvallisemmille seuduille, mikä oli suuriarvoinen asia kovia kokeneelle seurakunnalle ja saavuttikin kiikkalaisten erityisen kiintyyksen.

Toki ilman kärsimyksiä eivät kiikkalaisetkaan isosta vihasta selvinneet. Rakennuksia hävitettiin, omaisuutta ryöstettiin, miehiä otettiin venäläisten sotilaiksi, raskas pakkoverotus rasitti. Ihmiset pakenivat metsiin ja kätkivät omaisuuttaan ja rahojaan metsään tai muuhun turvapaikkaan. Kaikki Kiikan Talot olivat alkuaan ns. perintötaloja. Suurten nälkävuosien ja ison vihan vaikeina aikoina vuosien 1695 ja 1721 välillä tuli yli puolet Kiikan taloista kruunun tiloiksi. 34:ään taloon tuli kokonaan uusi omistajasuku. Tämä kaikki osoittaa, että ison vihan tuhot olivat

suuret Kiikassakin, vaikei se pahiten kärsineitä seutuja ollutkaan.

Juha Juhanpoika oli 16-vuotias, kun iso viha alkoi ja 23-vuotias, kun se päättyi. Hän näyttää onnistuneen välttämään venäläisten sotamieheksi joutumisen ja muut onnettomuudet.

Siveellinen taso aleni ison vihan aikana ja rikollisuus lisääntyi. Papis-ton, kirkkoraadin ja kuudennusmiesten ansiosta asiat vähitellen korjaantuivat. Ruotsi-Suomessa alkoi vapauden aika (Suomessa 1721). Hallitsijaksi tuli ensin Ulrika Eleonora (1719-1720), sitten Fredrik I (1720-1751).

Juha Juhanpoika meni naimisiin Kaarina Juhantytärtä kanssa, joka oli kotoisin Kiikan Mielaanniemen Eskolasta (JK 825). Heille syntyi mm. seuraavat lapset (JK 825):

Liisa	s. 21.09.1722
Maria	09.06.1731
<u>Matti</u>	06.09.1733
Juha	18.05.1736
Anna	05.08.1743
Kaarina	06.11.1747

Kaikki kylät olivat vielä tähän aikaan ryhmäkyliä, joissa kaikki talot rakennuksineen sijaitsivat kyläntontilla tiheänä rykelmänä. Vasta isonjaon jälkeen (1700-luvun lopulla) kylät hajaantuivat. Pellit olivat pieniä. Kaskenpolttoa kiikkalaiset harjoittivat pitkälle 1700-luvulle saakka, syrjäisemmällä seuduilla ehkä vielä 1800-luvullakin. Lehmiä lisäksi pidettiin lampaita, vuohia, sikoja ja muutamissa taloissa myös alasatakuntalaiseen tapaan härkiä vetojuhtina. Kalastus oli tärkeä elinkeino, olihan Kokemäenjoki mm. kuulu lohijoki. Kalastuksen merkitys kuitenkin väheni vuosisatojen kuluessa.

Pellon ja karjan hoidossa ei juuri muutoksia tapahtunut ennenkuin 1800-luvulla. Tehtiin niinkuin isätkin olivat tehneet.

1700-luvun keskivaiheilla

Matti Juhanpoika (6.9.1733-1.2.1776) ja Kaarina Antintytär(12.10.1735-21.2.1799)

Matti Juhanpojasta tuli Jaakolan seuraava isäntä. Ison vihan päättymisestä oli kulunut jo 12 vuotta, kun Matti syntyi. Mutta vain 8-vuotiaaksi Matti ehti, kun suraava sota, hattujen sota, alkoi 1741. Itse asiassa tämä rauhan kausi oli

ollut kyllin pitkä, jotta hyvinvointi pääsi taasen alkamaan. Hattujen sodan aikanakin Suomi joutui venäläisten miehittämäksi. Alkoi pikku vihan aika. Suomessa vallitsi taloudellinen ahdinkotila sodan aikana ja se jatkui rauhan teon jälkeenkin.

1748 alettiin rakentaa Viaporin. Suomessa alkoi jo esiintyä ajatuksia Suomen irrottamiseksi Ruotsista. Tuskin nämä ajatukset vielä olivat levinneet talonpoikain keskuuteen.

1751 tuli Ruotsi-Suomen kuninkaaksi Adolf Fredrik.

Kesäkuun 5. päivänä 1754 nuori talonlinen Matti Juhanpoika vihittiin talontytärtä Kaarina Antintytärtä kanssa (JK 825). Kaarina Antintytär oli syntynyt 12.10.1735 Antti Paulinpoika Prutin ja hänen vaimonsa Maria Simontytärtä lapsena Kiikan Nevon kylässä (JK825). Tuohon aikaan Kiikassa lapsella oli aina useita kummeja, tavallisesti kolme miestä ja kolme naista. Niinpä tälläkin tytällä. Kummeina olivat mm. Antti Tala ja vaimonsa Kaarina Paulintytär, Yrjö Junnila Vakkalasta, sotilas Erkki Lillström Nevosta ja vielä eräitä muita (JK 825). Kaarinan vanhemmat Antti ja vaimonsa Maria perheineen ovat ensimmäiset rippikirjaan merkityt Prutin talon asukkaat. Prutin talo kulki myöhemmin nimellä Iso-Kylväjä.

Matin ja Kaarinan häissä tapahtui mm. suraavaa: "Kaksi näiden häiden vierasta kirkkoneuvosto tuomitsi jalkapuuhan huonon elämän takia, jota oli näissä häissä osoitettu. Jalkapuuhan joutumista pidettiin nyt kovin häpeällisenä, koska juuri oli omaan kirkkoon saatu jalkapuu. Aikaisemmin oli rangaistus kärsitty Tyrvään kirkossa ja sitä ei pidetty minään, koska siellä kirkkorahvas oli vierasta. Nämä tuomitut olivat Erkki Erkinpoika Kerolta ja vanha Eukko Briitta Tuomaantytär Isolta-Kestiltä. Heitä syytettiin siitä, että he olivat olleet Nevon Prutilla häissä peräti juopuneina ja poika oli useamman kerran turhaan lausunut Jumalan nimeä. Katsoen siihen, että he ennenkin olivat olleet taipuvaisia tälaiseen, tuomittiin heidät jalkapuuhan." (Antti Nummen kirjasta Vähähaaran talot)

Matille ja Kaarinalle syntyi ainakin kahdeksan lasta (JK 825):

Maria	s. 02.06.1775
<u>Juha</u>	30.06.1757
Liisa	27.11.1759

Valpuri	20.02.1762
Kaisa	08.11.1764
Anna	12.04.1767
Matti	11.01.1770
Riitta	18.09.1772

Vanhin poika Juha jatkoi talon isäntänä. Samana vuonna kun Juha syntyi, liittyi Ruotsi Pommerin sotaan, jota tosin ei käyty Suomen maaperällä. Talonpojan elämään Pommerin sota vaikutti ainakin niin, että sotilaat kotiin palatessaan toivat mukanaan uuden viljelyskasvin, perunan, jonka viljely vähitellen lisääntyi ja syrjäytti nauriin.

Hatut olivat pitkään olleet vallassa. Heidän huippuunkehitetty merkantilistinen talouspolitiikkansa tuhlaavaisine apurahoineen ja palkkioineen oli vienyt talouden maassa huonoon kuntoon. Pommerin sodan päätyttyä alkoi koko Euroopassa suuri talouspula, joka tuntui myös Ruotsi-Suomessa. Antti Chydenius, suomalainen kuuluisa pappi ja taloustieteilijä, vaikutti näihin aikoihin. Hän sai aikaan mm. painovapaustlain. Myssy-puolue sai vallan hattu-puolueen jälkeen. Mutta heidänkään talouspolitiikkansa ei ollut onnistunut. Historian kirja kertoo: "Mutta myssyjen talouspolitiikka vaikutti myös maatalouteen. Sensijaan että hattujen valtakaudella kaikki tahtoivat ostaa, ne nyt pyrkivät myymään. Kukaan ei ostanut muuta kuin kaikkein välttämättömintä. Kun talonpoika tuli syksyllä kaupunkiin myydäkseen tuotteensa, kauppiat eivät ostaneetkaan ja niin talonpoika joutui viemään tavaransa takaisin kotiin. Kun hän sitten ei voinutkaan maksaa verojaan, tuli nimismies ja toimitti ulosmittauksen. Monien talonpoikien oli näi lähdeittävä konnultansa." Jaakola kuitenkin siirtyi isältä pojalle vuosikymmenestä toiseen. Ajan tuulet eivät olleet sitä horjuttaneet. Verot oli pystytty maksamaan.

1771 tuli kuninkaaksi Kustaa III.

1700-luvun loppukymmenet

Juha Matinpoika (30.6.1757-30.3.1801) ja Beata Antintytär (20.12.1759-30.1.1840)

Kuten jo mainittiin Jaakolan isäntäparille Matille ja Kaarinalle syntyi 1757 poika Juha, heidän toinen lapsensa. Pojan kummeina ovat talollinen Sipilä ja hänen vaimonsa Vappu Erkintytär, talol-

linen Antti Kimpa sekä talollisen vaimo Maria Erkintytär Junnilasta. Vanhimpana poikana Juha peri talon isännyyden. Lokakuussa 27. päivänä 1782 hänet vihittään talontyttären Beata Antintyttären kanssa (Jk 825). Beata on kotoisin Kiikan Kulumuntilan kylästä, Potin talon tytär, vanhempiensa lapsikatraan viides.

Potin talo oli ollut autiona 1660-luvulla, jonka jälkeen sen isännäksi tuli 1669 Heikki Erkinpoika, Beatan isän isoisa (JK 820, SAY 126). Hänen jälkeensä talo siirtyi isältä pojalle ja nyt Beatan häiden aikaan talon isäntäväkenä olivat hänen vanhempansa Antti Heikinpoika Poti ja Valpuri Juhantytär, joka oli Kiikan Kilpijoelta talollinen Juha Suutarin ja vaimonsa Kerttu Tuomaantyttären tytär. 1600- ja 1700-lukujen taitteessa toimi kuudennusmiehenä Juha Sipinpoika Suutari Kilpijoelta ja tämän lisäksi hänet nimitettiin köyhäinhoidon valvojaksi. Hän oli Beatan äidin Valpurin isoisa. 1730 valittiin Juha Juhanoika, Beatan äidin isä ja 1775 Beatan äidin veli Erkki Juhanoika kuudennusmieheksi (Heikki Impola: Kiikan seurakunta).

Juhalle ja Beatalle syntyi ainakin seitsemän lasta (JK 825):

Kaisa	s. 13.02.1784
Juha	25.09.1786
Juha	25.09.1786
Valpuri	26.05.1789
Matti	02.01.1792
Antti	24.03.1795 k. 31.03.1795
Antti	30.10.1796
Tuomas	13.02.1800

Näistä vanhin poika peri aikanaa talon isännyyden. Juhan ja Beatan isännyyden aikana ei Länsi-Suomen kamaralla käyty sotaa vaan talolliset saivat rauhasa viljellä peltojaan vanhojen hyväksi kokemuensa tapojen mukaan. Ojitus oli vielä vähäistä. Lannoitukseen ei ollut tarkoituksenmukaista. Karjanhoito pysyi vanhalla kannalla. Jotain uuttakin ilmaantui: perunan viljely lisääntyi, isojako pantiin toimeen - se aloitettiin 1776 - ja torppia ruvettiin perustamaan. Ehkä joku jo kokeili uudenlaisia maanviljelystapojakin. Suomen talousseura (perustettu 1797) jakoi tunnustuspalkintoja talonpojille hyvistä maataloudellisista suorituksista, tavallisemmin hopeapikareita sekä palvelusväelle hopeisia hattunauhoja ja kaulassa kannettavia ns. "hopealusikoita".

1700-luvulla Ruotsiin tuotiin mm. silkikankaita, nyt piti jokaisen naisen pukeutua silkkiin. Ei ole siis ihmettelmistä, että Kiikan kansallispukuun, jonka alkuperäinen malli on näiltä vuosilta, kuuluu silkkinen esiliina. Itämaisia tavaroita kulkeutui myös Suomeen. Suomesta vietiin tervaa, laivoja ja puuta. Suomeen tuotiin viinejä, muita alkoholipitoisia juomia, kankaita, tupakkaa ja sokeria sekä kahviakin. Valtiovalta kauhisteli tällaista tuhlaavaisuutta. Papisto myös varoitteli tuhlaavaisuudesta. 1793 Kiikan kappalainen Wirzenius (nuorempi) sanoi huomanneensa, että pitäjän vaimojen, tyttärien ja palvelustyttöjen keskuudessa oli ostettujen silkikankaiden käyttö lisääntynyt ja jatkoi: Tästä koituu korvaamatonta vahinkoa yleiselle edulle, koska tällaiset tarpeettomat ja kalliit ulkoa tuotetut kankaat suurelta osalta aiheuttavat Valtakunnan kaupan valitettavan alijäämän ja kaikille yksityisillekin, mikäli he sen johdosta niin köyhtyvät, että heidän varansa eivät riitä omiin tarpeisiin eikä niihin kruunulle suoritettaviin ulostekoihin, jotka yhteiskunnan koossapysymiseksi ovat välttämättömät." Annettiin ylellisyysasetus ja kiellettiin kahvin käyttö 1794 ja varmemmaksi vakuudeksi lähetettiin vielä kahvinuuskiijat liikkeelle. Liekö niitä liikkunut maaseudulla, varsinkaan sen syrjäkulmilla?

Piispa Isak Rothoviuksen tarmokkaasti aloittama ja molempien Gezelius-piispojen työllään tukema lukutaidon, kristinopin ja hyvien tapojen kansan päähän pönttääminen kantoi hedelmää. Voidaan sanoa, että "samaa aikaan kuin Suomen korkeampi hengen viljely oli melkoisesti jäljessä hyvästä eurooppalaisesta tasosta, kansanopetus pystyi suorituksiin, joilla ei ollut vertauskohtaa muualla kuin samaan valtakuntaan kuuluvassa Ruotsissa". Kinkerit pidettiin joka vuosi. Ison vihan jälkeen kolmena vuosikymmenenä Suomen kansan enemmistö oppi lukemaan sisältä. Nuoria, jotka eivät osanneet kristinoppia hyvin, opetettiin erikseen pappilassa. Näin sai alkunsa rippikoulu.

Ison vihan jälkeen ei enää uskottu, että hurskas elämä takaisi maallisen, ajallisen menestyksen koko seudulle. Ehtoollisella käyntien määrä väheni korkeintaan kahteen mutta hyvin yleisesti vain kirkkolain vaatimaan yhteen kertaan

vuodessa. Kristilliset tavat useimmiten kyllä säilyivät.

Varhaisempi herännäisyys oli alkanut vaikutuksensa Suomessa ja se toi mukanaan syvempää hengellistä elämää. Toisaalta taasen oli aivan 1700-luvun lopulla joitain pappeja, jotka panivat pääpainon yleisiin järjestötoituksiin ja moraalisiin kehotuksiin, omaksuivat uuden aikaisen "valistuneen katsomuksen".

1720-luvulta lähtien toimitettiin säännöllisesti almanakkaa. Suomenkilisiä kirjojahan oli vähän, 1730-luvulta lähtien suomalaista kirjallisuutta ruvetiinkin toimittamaan siihenastista enemmän.

Auroora-seura alkoi julkaista Suomen ensimmäistä sanomalehteä 1771. Se oli ruotsinkielinen Tidningar Utgifne af et Sällskap i Åbo. 1775 alkoi ilmestyä suomenkieliset Tietosanommat, ensimmäinen suomenkielinen sanomalehti. Olisi mielenkiintoista selvittää, missä määrin nämä uutuuudet löysivät tiensä suomalaisen talonpojan kotiin.

Suomen itsenäisyysajatus eli voimakkaana joissain piireissä 1700-luvun lopulla. Sen suunnittelija oli varsinkin Yrjö Maunu Sprehgtporten. Suomen puolustusmahdollisuuksien epäileminen oli tärkein syy itsenäisyysajatuksen heräämiseen. Kansakin tiesi Anjalan liitosta ja itsenäisyysajatuksesta jotakin, sillä kuningas itse antoi siitä syyskuussa 1788 julistuksen, Suomen uusi ylipäällikkä kenraali J.A.Meijerfeldt samoin, Kaarle-herttua kirjoitti maaherroille kirjeen, että he kehoittaisivat papistoa selittämään sanankuulijoileen tilannetta ja vannottamaan heitä pysymään uskollisina. Joulukuun 6. päivänä 1788 kuningas antoi uuden julistuksen Suomen kansalle. Kaikissa näissä kehotuksissa on sama ajatus: Suomen kansa pysyköön uskollisena kuninkaalle, venäläisiin ei ole luottamista. Itsenäisyysajatus ja Ruotsista irtaantuminen tuskin vielä innosti talonpoikia. Henrik Gabriel Portan, joka tunsikin hyvin maassa vallitsevat mielialat, kirjoitti joulukuussa 1788: "Äskettäin luettiin kirkoissamme Kuninkaallisen Majesteetin varoitus Suomen asukkaille, etteivät antaisi vihollisen juonien eikä tuon tunnetun itsenäisyys-ehdotuksen ym. itseään viekotella. Saat- ta olla hyvä, että kansan uskollisuus verestetään. Mutta jos sen perustana on ollut jokin epäluulo, että suomalaiset

ovat osoittaneet hitustakaan taipumusta sellaiseen yhtä mielettömään kuin rikolliseen ehdotukseen, niin tehdään maanmiehilleni suurinta vääryyttä. - - - yhteinen kansa ei ole koskaan kuullut siitä puhuttavan.

Kansan mielialat tulivat selvästi ilmi myös pitäjänkokouksissa, joita papiston johdolla pidettiin talvella 1788-89 eri puolilla Suomea. Kansa vakuutti uskollisuutta kuninkaalle.

Ns. Kustaan sota käytiin 1789-90, mutta sotatoimet eivät ulottuneet Länsi-Suomeen. Suuremmistakin melskeistä kantautui tietoja Suomeenkin saakka: tapahui Ranskan vallankumous.

1800-luku

Juha Juhanpoika (25.9.1786-3.9.1846) ja Kaisa Juhantytär (3.10.1788-7.7.1838)

Maria Juhantytär (13.5.1816) ja Juha Henrik Jaakola (aik. Veräväinen) (6.11.1814)

Tapahtumat Euroopassa kolauttivat Suomea kuitenkin siinä määrin, että Suomi irroitettiin Ruotsista ja liitettiin suuriruhtinaskuntana Venäjään. Vaikka tässä 1808-09 sodassa, Suomen sodassa, sotatoimia käytiin Suomen alueella, siviiliväestö ei joutunut kärsimään, joi-tain poikkeuksia lukuunottamatta. Suomen hallitsijaksi tuli Aleksanteri I. Mitä maaseudun väestö nyt tunsika ajatteli? "On vaikea sanoa tarkalleen, miten maaseudullamme suhtauduttiin muutokseen. Ilmeisesti alistuttiin välttämättömyyteen suuremmitta murehtimisitta" Talonpoikaissäestön elämässä ei tapahtunut oleellista muutosta.

Vakkalan Jaakolassakin vietettiin häitä sota-ajasta huolimatta. Tämä sota-han ei seutua juuri kosketanuta. Pojista vanhin, Juha, vihittiin lokakuun 18. päivänä 1808, vaikka tavallisin häiden-viettoaika tuon ajan Kiikassa olikin joulun alla tai tapanina. Häiden vieto kesti vielä viime vuosisadan alkupuolella usein viikon, vaikka sitä koetettiin kirkon toimesta rajoittaa suurena ajan tuhlauksena. Morsian oli Nevon Prutilta kuten Juhan isänäitikin. Nimikin sattui olemaan sama: Kaisa. Kaisa oli sisarus-sarjansa vanhin lapsi. Häät vietettiin kotona ja morsian oli puettu morsius-asuun (i skrud). Juhalle ja Kaisalle

syntyi ainakin seuraavat kuusi lasta (JK 825):

Maria	s. 13.05.1816
Kaisa	24.10.1818
Liisa	04.06.1821
Juha	28.10.1823
Ester	19.07.1826
Joseph	
Vilhelm	08.01.1834

Nuorin poika Joseph Vilhelm kuoli jo 1838, samana vuonna kuoli äiti Kaisa (JK 825). Poika Juha oli vielä jäljellä ja arvatenkin talon isännäksi ajateltu. 1842 kuolee hänkin 18-vuotiaana lavan-tautiin (JK 826). Lapsista on jäljellä vielä neljä tytärtä. Vanhin, Maria, jää emännöimään taloa ja vävy tulee isännäksi. Vävy taloon tulee kaukaa, Pälkäneeltä asti, Veräväisen rusthollin poika Juha Henrik Juhanpoika (JK826).

Veräväisen Lullin isännällä Juha Martinpojalla olikin, mistä antaa isäntiä muihinkin taloihin. Hänellä ja vaimolaan Liisa Antintyttärellä oli kahdeksan poikaa ja yksi tytär.

Marian ja Juha Henrikin häät vietettiin Jaakolassa 23. joulukuuta 1842, siis samana vuonna, jolloin talon poikakin oli kuollut (JK 825). Elämän voimat voittivat, sillä perillinenkin syntyi jo seuraavana vuonna.

Hyvin tuntuu tiedotus tuohonkin aikaan toimineen, vaikka puhelimia ei vielä ollut ja sanomalehtiäkin oli vähä-laisesti. Mitä kautta Kiikan Vakkalan Jaakolaan saatiin tieto siitä, että Pälkäneellä olisi sopiva vävyehdokas? Olivatko markkinat sellainen paikka, jossa välitettiin myöskin tietoja? Kiikastahan käytiin myös Tampereella markkinoilla Porin lisäksi kuten tietysti Pälkäneel-täkin.

Vanhaisäntä Juha Juhanpoika, Marian isä, elää vielä neljä vuotta. 1846 hän kuolee (JK 826) ja hänet haudataan Vak-kalan kylän muurihautaun, joka niinä vuosina sijaitsi uudessa kiviäidassa vastapäätä kirkon läntistä sisäänkäyn-tiä. Jaakola jää kokonaan nuoren isän-täparin varaan.

Suomalaisuus oli tähän aikaan edel-leen elossa. Adolf Ivar Arvidsson vai-kutti 1800-luvun alkukymmenillä. 1820-luvusta lähtien julkaistiin Suomessa pa-ria poikkeusta lukuunottamatta joka vuo-si ainakin yhtä suomenkielistä sanoma-lehteä. 1840-luvun vaiheilla Snellman puhuu suomenkielen puolesta, julkaisee

Maamiehen Ystävää ja Saimaa. Tiedossani ei ole ainakaan vielä, yltivätkö nämä uutuuudet Kiikkaan saakka.

Uudistuksen tuulet olivat temmanneet Suomen mukaansa: kunnallishallinto uudistettiin, annettiin kansakouluasetus ja uusi kirkkolaki, suomenkieli sa erinäisiä oikeuksia, suomalainen teatteri alkoi toimintansa, Suomi sai oman rahan, suurteollisuus syntyi ja maaseudul-lekin sai perustaa kaupalliikeitä. Rautatie vihittiin käyttöön.

1867-68 tulivat katovuodet ja niiden seurauksena nälkä ja puute, jolloin kuolleisuus kasvoi, sillä ruuan puutteen lisäksi lavantauti, punatauti ja jotkut tuntemattomat lastentaudit vaativat uh-rinsa. Vaivauskassa joutui kovalle koe-tukselle, sillä apua oli koetettava an-taa paitsi oman pitäjän lukuisille köy-hille myös puutteen liikkeelle ajamille vieraspaikkakuntalaisille. Kirkonkokouk-sessa päätettiin 1867 lähettää kappalai-nen Forseliuksen kasvattitytär Turkuun oppimaan hätäleivän valmistusta, jotta hän voisi kulkea kylissä ja opettaa edelleen seurakunnan naisväkeä.

Marialle ja Juhalle syntyi ainakin seuraavat kuusi lasta (JK 825):

Juha Kustaa	s. 09.06.1843
Emma	23.04.1845
<u>Kalle Fredrik</u>	18.09.1847
Isak	08.04.1850
Antti Vilhelm	26.04.1853
Konstantin	20.05.1854

Pojista vanhin Juha Kustaa jäi koti-talon isännäksi. Kova kohtalo oli kui-tenkin häntä odottamassa. Kahden asunnon loukkuun jääminen ei ole vain tämän ajan ilmiö. 1878 Juha Kustaa Jaakola ostaa samasta Vakkalan kylästä Yli-Sipilä-ni-misen 1/3 manttaalin talon kahdelta vel-jekseltä ja heidän äidiltään. Tämän kau-pan vuoksi Juha Kustaa velkaantui niin, että 1884 hän menettää molemmat talonsa pakkohuutokaupassa. Talot ostaa Kaarlo Juhanpoika Poussa Kinnarlan kylästä. Velkaa on mm. kirkonkassalle 2000 mk, kunnallismaksut ja kirkonrakennusrahat on maksamatta - Kiikan kirkkoa kunnos-tettiin niinä vuosina - Mielaanniemen Reinilän rusthollille on maksamatta auk-menttivero, Pirjassillan rakentamismaksu on maksamatta samoin palorahat, kappai-selle Colerukselle on velkaa kaksi tynnyriä rukiita, palkka parille rengil-le on maksamatta ja muuta sellaista.

Näin menetettiin Jaakola, joka 200 vuotta oli kulkenut perintönä isältä po-

jalle kestäen sota-ajat, verot ja nälkä-vuodet. Iskun on täytynyt olla kova. Sukulaispiirissä asiasta ilmeisesti vai-ettiin, siitä ei puhuttu, vaikka se tie-tysti tiedettiin. Kunnioitettuna suku-laisena "Jaakolan pappi" kävi kylässä mm. äitini lapsuuden kodissa, mutta esim minulle selvisi vasta Turun maakunta-arkiston lainhuutopöytäkirjoista, miten Jaakolan talon oli käynyt. Sen kohtalos-ta ei hiiskahdettukaan Jaakolan papasta puhuttaessa.

Osoituksena siitä, mitä tuon ajan ih-minen tarvitsi ruokaansa ja vaatteisiin-sa yhden vuoden aikana, voisi luetella, mitä Juha Kustaa lupautui maksamaan Yli-Sipilän emännälle eläkkeenä vuodessa:

- 3 tynnyriä rukiita
- 1 tynnyri ohria
- kylvetään 1 kappa nisuja, 2 kappa oh-ria, 2 kappa pellavan siemeniä,
- 2 kappa papuja ja perunaa
- 1 leiviskä tuoretta sianlihaa
- 1 leiviskä naudan lihaa
- 2 leiviskää silakoita
- nelikko suoloja
- kaljaa
- 1 lehmän, vasikan ja 3 lampaan ylläpito

Talon isännätkään eivät tuohon aikaan itsestään selvästi olleet kirjoitustai-toisia. 1878 tehdyn kauppakirjan kolme allekirjoittajaa: talon isäntä ja kaksi talollisen poikaa piirsivät puumerkinsä kauppakirjan loppuun.

Pojista toinen, Kalle Fredrik, löysi paikan itsellensä menemällä naimisiin Kataran leskiemännän Justiina Tuomaan-tyttären kanssa. Justiinalle ja Kalle Fredrikille syntyi viisi lasta:

Eeva Kristiina	s. 22.02.1872
Kalle	1874 k. 1874
<u>Johanna</u>	
<u>Aleksandra</u>	28.02.1876
Aino Sofia	13.03.1878
Kalle Feliks	16.06.1880

Näistä keskimäinen, Johanna Alek-sandra, on minun isoäitini.

Johanna siis syntyi sellaiseen Suo-meen, joka heräili eloon monessa suh-teessa: suomenkieli, sivistyselämä, tai-teet, koululaitos, kunnallishallinto, talouselämä alkoivat hakea uomiansa. Uu-det tuulet tuntuivat jo nimissä. Sisa-rusjoukon nimiin kuuluu nimi Aino. Jo-hannan elämään nämä uudet tuulet vaikut-tivat jo lapsena: hänet pantiin kansa-

kouluun. Kotikylässä Vehkakorvessa ei ollut vielä kansakoulua, siksi koulu oli käytävä Kiikan kirkonkylässä.

Tällainen oli isoäitini Johanna Aleksandran isän tarina: kiikkalaista sukua kaukaisista ajoista asti hieman pälkäneläisellä hämäläisyydellä höystettynä. Isoäitini äidin suku oli myös Satakunnasta, mutta Ala-Satakunnasta, Keikyästä, joka aikaisemmin kuului Huittisten pitäjään. Keikyä sijaitsee Kokemäenjoen varrella kuten Kiikkakin, Kiikasta lounaaseen. Keikyästä ovat suhteet Kiikkaan ja Tyrvääseen päin aina olleet kiinteät. Tutkijain käsityksen mukaan lähinnä Kiikkaa sijaitsevat nykyisen Keikyän kylät ovatkin saaneet asutuksensa Kiikasta päin.

ISO-PARRAN SUKU

1714 ryhtyivät Kalle Pertunpoika ja hänen vaimonsa Kaisa Yrjöntyttä viljelemään Iso-Parran tilaa, joka oli ollut autiona 12 vuotta, 1698-1710. Tila sijaitsi Keikyän Partalan kylässä, joka noihin aikoihin kuului Huittisiin. Iso-Parran talosta on tietoja vuodesta 1540 lähtien.

(Raimo Viikki: Suur-Huittisten historia II): Suuret kuolonvuodet 1695-1697 olivat tehneet tehtävänsä Huittisissäkin ja monet talot olivat autioituneet, konaiset kylätkin, niin myös Partalan kylä. Se oli autiona yhdeksän vuotta: 1699-1708. Mutta elämä lähti sitkeästi uudeen kasvuun. Autioituneet talot otettiin viljelykseen. Niinpä Huittisten pitäjän Keikyän Ison-Parran talokin sai viljelijänsä: Kalle Pertunpojan ja Kaisa Yrjöntyttären. Aution ottivat varsinaisesti viljelykseen Yrjö Antinpoika ja vaimonsa Maija, jotka olivat Ison-Parran isäntäväkenä kolme vuotta. He saattavat olla Kaisa Yrjöntyttären vanhemmat, mutta sitä seikkaa ei voi varmistaa, vain nimi Yrjöntyttä viittaa siihen. Mistä nämä Ison-Parran uudet asukkaat olivat tulleet jäänee ikuisiksi arvoitukseksi."

Turhaan eivät Kalle ja Kaisa autiotilaansa alkaneet viljellä. Tila pysyi pystyssä ja samalla suvulla parisen sataa vuotta. Lapsia syntyi ja jälkeläisten luku karttui. Itse olen heidän jälkeläisensä yhdeksän sukupolven päästä.

1700-luvun alkukymmenet

Kalle Pertunpoika (1693-20.4.1743) ja Kaisa Yrjöntyttä (6.10.1695-2.4.1770)

Minkälainen oli Huittisten Keikyä ja Partalan kylä 1700-luvun alkupuoliskolla Yrjön ja Maijan sekä seuraavan isäntäparin Kalle Pertunpojan ja Kaisa Yrjöntyttären aikana, jotka hallitsivat tilaa 1714-43? Savupirtti oli asuntona yleinen. Vielä sata vuotta myöhemmin oli puolet Huittisten rakennuksista savupirttejä, puolet uloslämpiviä. Länsisuomalaisille talonpoikaistaloille oli luonteenomaista rakennusten paljous ja nelikulmainen umpipiha, yleensä kaksikin pihaa: miespiha ja karjapiha. Rakennusten ja tukevan aidan ympäröimä piha olikin tarpeen mm. petojen takia, sillä susia ja karhuja liikkui tuolloin runsaasti Huittisissäkin.

Peltotöissä käytettiin härkiä. Härkä astui tasaisesti ja kun niitä käytettiin parittain ikeen alla niiden vetokyky ylitti hevosen työpanoksen. Hevosta tarvittiin kaupunkimatkoilla ja kyydityksiin. Hevoset olivat pieniä mutta sitkeitä. Lehmät olivat etupäässä punakyyttöä. Lampaita oli runsaasti ja vuohiakin melko paljon, sikoja jonkin verran. Kaskeaminen oli runsasta, samoin kydötyt.

Nauris oli tärkeä hyötykasvi. Peruna ei Suomessa tähän aikaan juurikaan tunnettu. 1600-luvulla kukoistaneet humalistot rappeutuivat ison vihan aikana mutta saatiin sen jälkeen osittain kuntoon. Ruista, ohraa, hieman vehnää, herneitä ja pellavaa viljeltiin mutta kauaa ei tähän aikaan vielä lainkaan.

Tärkeä ruuan lähde oli ollut kala. Keikyän koskissa oli ollut parhaat kala-apajat, mutta lohen ja siian nousu Keikyän koskiin alkoi heiketä, kun alajuoksulla kalstettiin liikaa. Tämä heikensi toimeentuloa. Ja lohi ja siika eivät enää olleet arkiruokaa. Niitä syötiin vain juhlissa.

Ruuan puutetta ei kuitenkaan ollut. Näillä elämisen ehdoilla tulitiin kyllä toimeen. Vaikeudet tulivat muualta: ensin iso viha 1714-1721 ja sitten vielä pikkuviha 1743-1744. Ison vihan aikana venäläiset etenivät Tyrvään ja Kokemäen kautta Poriin. Miehittäjien joukko-osastoja majoitettiin kirkonkylään ja sen ympäristöön. Väkivaltaisuuksiakin sattui. Ihmisiä pakeni metsiin. Kyliin alkoi il-

mestystä sotapakolaisia. Suuria vaikeuksia aiheuttivat suuret sotamieheksiötöt. Vaadittiin myös paljon kyydityksiä. Elämä ja talonpito jatkuivat kyllä yleensä rauhanomaiseen tapaan, mikäli se oli mahdollista.

Pikku vihan aika ei ollut niin vaikea kuin iso viha. Kuitenkin "maalle silloin sälytetyt ankarat verot ja kyyditykset aiheuttivat paljon puutetta etenkin kun siihen vielä lisätään se suuri miesmäärä, joka kuoli sairauksiin Ruotsin armeijassa", kirjoittaa Huittisten silloinen rovasti Nils N. Idman.

Vaikka Keikyä olikin sivussa keskustasta ja kaikki sodan mukanaan tuomat ikävät puolet eivät ehkä sinne saakka ulottuneetkaan, voi uskoa, että Kalle Pertunpojan ja Kaisa Yrjöntyttären pitäessä Ison-Parran isännöytystä ei vaikeuksia puuttunut. Sitkeyttä heillä ainakin täytyi olla ja kyky tehdä työtä, suorastaan raataa. Ja sitä oli, sillä verot saatiin maksetuksi ja talo pysyi suvulkla.

Lapsia heille syntyi ainakin seuraavat kolme (JK 1077):

<u>Riitta</u>	s.	1717
Heikki		14.01.1727
Maria		01.08.1737

1700-luvun keskivaiheet

Paavo Paavonpoika (16.12.1717) ja Riitta Kallentytär (1717-19.11.1755)

Kalle Pertunpoika kuoli huhtikussa 1743 (JK 1079). 28. päivänä samana vuonna vanhin tytär Riitta vihittiin Paavo Paavonpojan kanssa. Paavo ja Riitta jatkoivat talon pitoa ja heille syntyi ainakin kolme lasta (JK 1079):

Maria	s.	15.02.1745
<u>Tuomas</u>		24.12.1748
Simo		03.10.1754

Riitta kuoli jo 1755. Paavo isännöi taloa vuoteen 1770, jolloin jätti sen pojalleen Tuomalle, viimeiset 15 vuotta toisen vaimonsa kanssa.

Paavo oli toimekas isäntä. 11.12.1761 hän osti tilan perinnöksi Ruotsin kamarikollegiolta. Tilan koko oli 1/2 vanhaa ja 1/3 uutta manttaalia.

Paavon vaimoinensa isännöidessä Isoa-Partaa elämä kulki tuttua latuansa. Maamies kulki härkäparinsa jäljessä, kas-

keaminen ja kydöttäminen jatkuivat, todennäköisesti asuttiin savupirtissä, petoja liiuskeli ja umpipiha suojasi niiltä. Vuodesta 1744 lähtien oli maassa ollut rauha ja sodan jäljet korjautuivat vähitellen. 1757 Ruotsi yhtyi Pommerin sotaan, mutta sitä ei onneksi käyty Suomen maaperällä Peruna sieltä saapui sotilaitten repussa Suomeen, mutta Huittisissa ei tämä uusi viljelyskasvi suinkaan saanut heti suosiota.

Siellä savupirtin lämpimässä, ehkä ahtaudessaakin mutta suojassa pakkaselta ja pimeässä talvi-illassa hiiviskeleviltä susilta opeteltiin myöskin kirjatiedon alkeet. Lasten opettamisen päävastuu oli vanhemmilla. Kinkereillä kuulteltiin sekä lukemisen taito että kristinopin taito.

Lukkarinkoulu ei Huittisissa saavuttanut merkittävää sijaa. Vanhempien lisäksi saattoi lapsia opettaa lukemaan joku lukutaitoinen henkilö kylästä. 1700-luvun puolivälistä lähtien ruvettiin lukemisen opettamiseen ja papiston apuna käyttämään tavallista etevämpiä vaikkakin vain kinkerit läpikäyneitä henkilöitä.

Lukutaidosta puhuttaessa pitää muistaa piispa Isak Rothoviuksen ja Gezelius piispojen työ. Huittislaisten keskuudessa heidän työnsä kantoi kaunista hedelmää: jo 1693 piispa Gezelius nuorempi saattoi kiittää Huittislaisten kristinopin taitoa parhaaksi, mitä hän oli tarkastusmatkallaan tavannut. Lukutaito ja kristinopin taito paranivat paranevista, niin että 1740 yli puolet huittislaisista osasi lukea.

Säännöllinen rippikoulun pito alkoi 1740. Suomenkielinen Aapinen, katekismus ja virsikirja olivat kirjat, joista oppi saatiin.

Kansan tapoja kirkko yritti parantaa ankaralla kurilla. Tässäkin piispa Rothovius oli aloitteentekijä. 1630-luvulla hän oli palauttanut välillä jo höltyneen kirkkokurin. Kirkkoherra yhdessä kuudenusmiesten kanssa tai kirkkoneuvosto saattoi langettaa sakkoja. Jos tuomittu ei taipunut maksamaan, hänet suljettiin ehtoolliselta tai hän sai kärsiä häpeärangaistuksen jalkapuuissa tai häpeäpallilla istumisen. Julkirippiä myös käytettiin. Sapatin rikkomukset - juominen ja tappeleminen pyhäpäivänä ja jumalan palveluksesta poissaoleminen - olivat yleisimpiä paheita. Kuudennen käskyn

rikkominen oli iljettävä synti.

Noituus oli paha synti, jota ankarilla toimenpiteillä yritettiin vastustaa. Tämäkin taistelu palaa piispa Rothoviuksen aikaan 1600-luvun puoliväliin. Viimeinen noituusssyyte Huittisissa tehtiin 1730.

Jokavuotinen ehtoollisen vietto kuului kauan kristillisen vaelluksen vhimmaisvaatimukseen. Lapset kastettiin yleensä 2-3 päivän vanhoina.

Syvempää sisällystä kuin pelkkien ulkonaisten tapojen noudattaminen sai huittislaisten kristillisyyden, kun rukoulevaisuus alkoi 1700-luvun puolimaissa saada jalansijaa Huittisissa. Se olikin tarpeen vallitsevassa tilanteessa, sillä ison vihan jälkeen saapui maallistumisen aalto. Se näkyy mm. ehtoolliskäyntien vähenemisessä.

Millainen oli tilanne Partalan kylän Isolla-Parralla? Rippikirjasta näkee, että Paavo Paavonpoika ja Riitta Kallentytär ovat saaneet osaamista merkitsevän rastin kaikkiin kristinopin kohtiin, Kaisa Yrjöntyttäreltä puuttuu merkintä varsinaisen uskontunnustuksen ja kysymysten osaamisesta eikä huoneentaulukaan suju oikein hyvin. He kaikki kolme osasivat lukea sisältä "jollakin tavoin". Tytär Maria osaa kristinopin hyvin sekä lukutaidon "jollakin tavoin". Samoin poika Tuomas. Paitsi että uskontunnustuksista hän osaa sekä Athanasiuksen tunnustuksen sekä selitykset mutta ei osaa varsinaista uskontunnustusta. Ehtoollisella on käyty vähintään kaksi kertaa vuodessa, joskus neljäkin kertaa.

1700-luvun loppupuoli

Tuomas Paavonpoika (24.2.1748-24.3.1809)
ja Esteri Antintytär (9.7.1759-28.9.1827)

1771 saa poika Tuomas Paavonpoika talon isännyyden 23-vuotiaana. 1779 juhanuspäivänä hänet vihitään Esteri Antintyttären kanssa Tyrväältä (JK 1114). Keikyähän oli kaikin tavoin vilkkaassa vuorovaikutusyhteydessä Tyrvääseen samoin kuin Kiikkaan. Kuka oli tämä Tuomaan nuorikko Esteri Antintytär? Hän oli Tyrvään Näntölän kylän Knuutin talon tytär (JK 1114).

Viime kesänä Tyrvään seudun sukututkijoiden seminaarissa tapasin nuoren miellyttävän naishenkilön Irmeli Knuu-

tin. Hän oli samaisen knuutin talon tytär ja tunsimme olevamme hyvinkin sukua, sillä meillä oli yhteinen esi-isä seitsemän sukupolven takana: Esterin isä Antti. Kävimme katsomassa myös Knuutin taloa.

Tuomaan ja Esterin hallitusaika oli pitkä: 1771-1809. Tuomalle ja Esterille syntyi ainakin kuusi lasta (JK 1079):

Juha	s. 04.06.1781
Maria	1782
Tuomas	24.02.1785
Valpuri	13.02.1787
Kaisa	1789
Heikki	1799

Tuomaan ja Esterin isännyyden ajasta suurin osa oli rauhan aikaa. Kustaansota käytiin 1789-90, mutta se ei ulottunut lähellekään Huittista. Suomen sota 1808-09 ei myöskään hävittänyt maata. Se muutti maan valtiolliset olot, mutta talonpojan elämäse ei muuttanut. Tosin Keikyään oli majoitettu kasakoita ja oudot vieraat ahdistivat jo pelkällä läsnäolollaan.

Elettiin edelleen omavaraistaloudessa. Talonpoika viljeli maitaan kuten ennenkin, kaskesi, kydötti ja kynti peltojaan vakaasti härkiensä jäljessä astuskellen. Eräs talonpoikaa koskeva muutos kuitenkin oli tapahtunut: Isojako. Isojako toteutti maan yksityisomistuksen, hajoitti tiheitä ryhmäkyliä, sarkajon ja vainiopakon alaisesta kollektiivisesta elämisestä irtauduttiin kohti yksilöllisempää omistusmuotoa. Maan arvo nousi. Saatiin uutta intoa raivaukseen. Partalan kylässä pantiin isojako toimeen 1768-1814.

Takkatuli oli edelleen pääasiallinen valon antaja niinkuin se oli ollut satojen vuosien ajan. Pärettä myös tarvittiin. Pärevalkea pistettiin seinähirsien tai uuninrakoon tai pärepihtiin. Kynttilöitä ei yleensä käytetty arkena. Päre piti asemansa 1800-luvulle saakka. Ikkunat, jos sellaiset jo olivatkin, olivat vielä pieniä.

Näissä oloissa naisväki niinkuin miesväkikin valmisti monet käsityönsä. Ryijyjäkin kudottiin jo 1700-luvulla.

Talonväki käy herranehtoolisella useimmiten kaksikertaa vuodessa, joskus neljäkin kertaa vuodessa, kuten rippikirjan lehdeltä näemme. Lukutaito saa merkinnän kohtaan aliq.m. = jollakin tavoin. Kristinopin taidoissa ei juurikaan ole puutteita.

1800-luvun alkukymmenet

Juha Tuomaanpoika (4.6.1781-13.5.1832) ja Valpuri Simontytär (2.9.1787-25.2.1853)

1809 alkavat Ison-Parran taloa isännöidä vanhin poika Juha Tuomaanpoika ja hänen vaimonsa Valpuri Simontytär ja heidän isännöytensä jatkuu vuoteen 1832 (Raimo Viikki: Suur-Huittisten historia II).

Kun Juha Tuomaanpoika 1806 25-vuotiaana lähti kosioretkelle, minne hän suuntasi matkansa. Kuka oli hänen tuleva vaimonsa Valpuri?

Valpuri Simontytär oli Jaatsin talon tytär Huittisten Saappalan kylästä (JK 1079). Saappalan ja Partalan kylät olivat molemmat Aarikkalan jakokuntaa.

Valpurin äiti Valpuri Matintytär oli Jaatsin talon tytär. Jaatsi oli kooltaan 3/4 vanhaa ja 5 1/2 uutta manttaalia. Siitä on tietoja ainakin vuodesta 1540 lähtien. 1762 sen silloinen isäntä Matti Tuomaanpoika osti sen perinnöksi Ruotsin kamarikollegiolta. Sama suku oli asunut Jaatsia 1500-luvulta (Raimo Viikki: Suur-Huittisten historia II).

Valpurin isä Simo Matinpöika oli tullut vävyksi Jaatsin taloon. Hän oli Huittisten Loiman kylän Siukon talon poika (JK 1079). Siuko oli kooltaan 3/3 vanhaa ja uutta manttaalia ja se oli ns. vanha perintötalö. Siitä on tietoja ainakin vuodesta 1540 lähtien ja sama suku on hallinnut sitä. Simo Jaatsi toimi Keikyän kirkonisäntänä (1788-1820) 32 vuotta (Raimo Viikki: Suur-Huittisten historia II).

Juha Tuomaanpojan ja Valpuri Simon-tyttären häät vietettiin 1806 (JK 1079). Avioliitosta syntyi ainakin seuraavat kuusi lasta (JK 1079):

Ester	s. 02.03.1810
Kalle	24.05.1812
Heikki	.01.1816
Justiin	11.12.1818
Kustaa	10.09.1823

Elämä oli edelleen taistelua luonnonvoimia vastaan. Vielä 1830-luvulla oli Huittisissa käytössä sudenkuoppia ja susiverkkoja. Olihan vielä hyvässä muistissa, miten sudet 1808 repivät Kauvat-salla naisen ja 1798 oli karhu tappanut miehen (Raimo Viikki: S-H h II). Pedot tappoivat lisäksi paljon karjaa:

Savupirttejäkin oli vielä tähän aikaan (1824-1827) puolet Huittisten asumuksista. Edistystä tapahtui kuitenkin

jatkuvasti. Lasi-ikkunat ja uloslämpöivät yleistyivät. Perunan viljely alkoi yleistyä. Rippikirjoihin tuli uusi sarakke, koppor, johon merkittiin isorokkorokotuksen saaneet. Isorokkorokotukset oli aloitettu jo 1700-luvun lopulla, mutta aluksi rokottamista vastustettiin ja vasta 1800-luvulla se yleistyi. Suomen talousseura vaikutti rokotuksen hyväksymiseen.

Edelleen elettiin pääpiirteittäin luontaistaloudessa. Ruokaa syötiin runsaasti. 1750-luvulta on asiasta yksityiskohtaista tietoa: Oli tapana syödä viisi kertaa päivässä: klo 5, 9 ja 12 ja iltapäivällä klo 4 ja 9. Jokapäiväinen eino koostui hyvästä ruisleivästä, lihasta, suolasilakasta, siiasta, lohes-ta, maidosta, juustosta ja voista. Siika ja lohi eivät enää 1800-luvulla kuuluneet arkiruokaan vaan ainoastaan juh-laruokaan. Kasvisravintoakin tietysti syötiin: marjoja, papusoppaa, kaalia, naurishaudikkaita, myöhemmin perunaa.

Juhlat katkaisivat arkisen aherruksen usean kerran vuodessa. Vuotuisjuhlista joulu oli huomattavin. Perusteellinen siivous, päreillä koristeltu tuvan katto, joulukruunu, himmeli ja kynttilät loivat ulkonaiset puitteet. Jouluruuat, joulusauna, kilpa-ajo kirkosta kotiin, joululeikit, tapaninajelut kuuluivat asiaan. Loppiaisenä joulunaika päättyi. Sitten seurasivat omine tapoineen las-kiainen, pääsiäinen, helatorstai, hel-luntai ja juhannus, joka oli joulun ohella juhla, jolloin suoritettiin perusteellinen siivous. Vuotuisjuhlat ryhmittivät vuoden sopivasti. Aika ei tullut pitkäksi. Oli juhlaa tai juhlan odotusta arkisen työn ohessa. Ja emä-niltä kysyttiin järjestelykykyä, että saatiin mämmit pääsiäiseksi, jouluruuat ja juomat jouluksi.

Vuotuisjuhlien lisäksi vietettiin häitä, hautajaisia ja ristiäisiä, usein varsin komeasti ja suurin kustannuksin. Loka-, kesä- ja joulukuu olivat suosituimmat häidenviettoaajat. Ne sopivat parhaiten maatalouden työrytmiin.

Viina kuului juhliin ja joskus kai talonpojan arkeenkin. Vuoteen 1731 saakka sai viinanpolttoa vapaasti harrastaa, mutta valtio puuttui viinankeitto-oikeuteen välillä sen kieltäen välillä siitä verottaen. Valtion puuttuminen viinan kotipoltto-oikeuteen kisäsi alkoholin väärinkäyttöä. Alkoi esiintyä juo-

pottelua. Vastapainoksi alkoi esiintyä raittiustyötä. Raittiusyhdistyksen perustettiin vuoden 1840 paikkeilla. Herännäispapeilla oli suotuista vaikutus viinankäytön vähenemiseen.

Tupakan käyttöä, joka 1600-luvulta lähtien oli alkanut yleistyä, koetettiin rajoittaa. Julkisilla paikoilla se katsottiin tuomittavaksi. 1800-luvulla sätettiin sakottaa kylätiellä tupakoimisesta. 1700-luvun lopulla tekivät kahvi, tee ja kaakao pitäjän säätyläisten koteihin tuloaan. Rahvas naureskeli aluksi näitä uusia juomia. Kahvi yleistyi rahvaan keskuudessa 1800-luvulla mutta pysyi pitkään vain pyhäpäiviin kuuluvana juomana. Arkisin sitä ei nautittu.

1800-luvun keskivaiheet

Tuomas Tuomaanpoika Grekola (4.8.1801) ja Ester Juhantytär (2.3.1810)

Lokakuussa 1832 Ison-Parran vanhin tytär vihitaan avioliittoon Tumas Tuomaanpojan kanssa (JK 1081). Vihkiminen tapahtuu Esterin kotona morsiusasussa (i skrud). Sulhanen on kotoisin Kiikasta, sinne päinhän yhteydet Keikyästä olivat hyvät. Sulhasen ammatiksi mainitaan torppari. Ilmeisesti hän on työteliäs ja reipas kunnon mies, sillä paitsi sitä, että hän saa vaimokseen talon tyttären, hän hankkii ennen pitkää talonkin. Runsaan 10 vuoden kuluttua 1845 hän hankkii haltuunsa Ala-Grekolan tilan Huittisten Grekolan kylästä.

Mistä Tuomas, torppari ja itsekin torpan poika sai varat talon hankkimiseksi. Tervaa ei poltettu enää 1700-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Sensijaan tukkien sahaus lankuiksi ja niiden myynti oli yleistä vielä 1800-luvun puolivälin jälkeenkin. Olisiko tässä ollut Tuomas Tuomaanpojalle ansiomahdollisuus? Raimo Viikin S-H h II osa kertoo: 1842 oli Turun telakan asiamies järjestämässä Huittisissa laivanrakennuspuiden kuljetusta kaupunkiin. Koska tukit oli koottu Äetsänkosken yläpuolelle, ne oli täytynyt kaataa keikyän seudulta. Niitä oli paljon, sillä niiden rahtaukseen arvioitiin tarvittavan satakunta hevosta. Melkoinen karavaani ja oivaa ansiota pitäjän miehille. Tuntuu todennäköiseltä, että tässä oli Tuomaskin mukana talon hintaa ansaitsemassa.

Tuomas oli Huhtalan torpan poika Kiikan Koppalaisen maasta. Hänen sukunsa on Kiikkalaista niin pitkälle kuin sitä voidaan surata. Kiikan Kiikanojan kylän Porvarin talon omistajasuku vaihtuu 1600-luvun lopulla. Sitä ennen Porvari on ollut muutaman vuoden autiona. 1694 siellä asuvat ja isännöivät Simon Sigfredsson ja vaimonsa Margeta. Heidän poikansa Sigfrid ja tämän vaimo Beata sekä tytär Maria, joka aikanaan jatkaa Porvarin talon emäntänä.

Beata kuolee varhain ja 1698 Sigfrid menee naimisiin Valpuri Martintyttären kanssa (JK 825). Sigfridille syntyy ainakin seitsemän lasta (JK 825):

Johannes	s. 21.05.1699
Lisbet	21.07.1701
Ericus	05.04.1703
Walborg	26.01.1707
Jakob	12.03.1709
Kirstin	25.01.1711
Margaretha	12.11.1713

Nuorempi veli Jaakko asuu isänsä kuoltua ja sisarpuolensa Marian otettua Porvarin emännyyden äitinsä ja parin sisarensa kanssa Koukun talossa, jonka isännäksi vanhin veli johannes on tullut 1700-luvun alkukymmenellä. Seuraavaksi Jaakko löytyy rippikirjasta Koppalaisen torpan isäntänä. 1752 torppari Jaakko Koppalainen sai 30 taalarin lainan korkoa vastaan Kiikan seurakunnan säästörahoista. Torpan perustaminen ei ollut niinkään helppoa, mutta tarjosi kuitenkin elinmahdollisuuden maattomalle ja ratkaisun liikkäväestön ongelmaan, kun torppia saatiin ruveta perustamaan. Kartanot alkoivat Kiikassa ensimmäisenä perustaa torppia, jo 1690-luvulla Raukolla oli yksi torppa. Ruotsilan kartanolla oli 1750-luvulla kaksi torppaa, Ritalalla 1, joka torppa lieenee ollut juuri Koppalainen.

Jaakolle ja hänen vaimolleen Maria Iisakintyttäreille syntyi ainakin seuraavat seitsemän lasta (JK 825):

Antti	s. 31.10.1744
Juha	23.10.1747
Jaakko	16.03.1750
Erkki	16.05.1752
Maria	22.05.1757
Liisa	14.04.1759
Kaisa	

Torpan seuraavaksi isännäksi tulee toiseksi vanhin poika Juha. Hänen vaimonsa on Anna Tuomaantytär. Juhalle ja

Annalle syntyy ainakin seuraavat kuusi lasta (JK 825):

Juha	s. 23.06.1773	
Tuomas	14.06.1776	
Jaakko	09.07.1779	
Maria	17.04.1783	
Antti	26.04.1785	k. 1788
Kaisa	24.01.1790	1795

Toiseksi vanhin poika, Tuomas, perustaa itselleen oman torpan Huhtalan Taipaleeseen. Tuomalle ja hänen vaimolleen Maria Tuomaantytterelle syntyy ainakin seuraavat viisi lasta (JK 825):

Tuomas	s. 04.08.1801	
Maija Liisa	15.02.1804	
Ulrika	15.11.1806	
Valpuri	23-04.1810	
Ester	19.10.1812	k. 1814

Lasten äiti Maria Tuomaantytär kuolee jo 20.5.1814 (JK 825), ja isä Tuomas ottaa uuden vaimon. Uudelle vaimolle syntyy useita lapsia. Vanhin poika Tuomas lähtee maailmalle 18-vuotiaana (JK 826). 30. marraskuuta 1819 on päivätty muotokirja, joka ilmoittaa, että Maija Liisa Tuomaantytär on muuttanut Kauvatsalle ja Tuomas Tuomaanpoika Huittisiin. Veli ja sisar lähtivät kotoa yhdessä. 1832 Tuomas vihitään avioliittoon Ison-Parran tyttären Esterin kanssa (JK 1081). Tuomalle ja Esterille syntyy useita lapsia, joista seuraavat neljä jäävät eloon (JK 1080):

Juha Kustaa	s. 11.07.1833
Justiina	25.08.1840
Ester	25.05.1843
Kalle	14.10.1845

Ehtoolisella käydään kerran tai kaksi vuodessa, rokotukset on otettu, lukea osataan.

Yhteydet Kiikkaan ovat hyvät. Vanhin poika Juha Kustaa menee kotivävyksi Kiikkaan Tammelan taloon ja Kiikassa hän osallistuu yhteisten asioiden hoitoon kuuluen mm. jäsenenä kunnallislautakuntaan ja kirkkoneuvostoon. Vanhin tytär Justiina avioituu Kiikan Vehkakorven Kataran talon pojan kanssa 19-vuotiaana 1859. Yhdentoista avioliittovuoden jälkeen mies kuolee ja Justiina solmii uuden avioliiton nyt Kiikan Vakkalan kylän Jaakolan talon pojan Kalle Fredrik Juhanojan kanssa. Ja kun Justiinan poika, ainoa eloon jäänyt lapsi hänen ensimmäisestä avioliitostaan, kasvaa aikuiseksi

ja ottaa Kataran talon haltuunsa, asuvat Justiina ja Kalle Fredrik Nisumäki-nimistä asumusta, johon leskiemännällä on oikeus.

Justiinalle ja Kalle Fredrikille syntyy viisi lasta, kuten jo on kerrottu ja yksi heistä on isoäitini Johanna Aleksandra, joka syntyi 28.2.1876 ja jonka suonissa virtasi monien kiikkalaisten, keikyäläisten, tyrvääläisten talollissukujen perintöä.

Isoäitini Johanna Lehtinen - sellaisen sukunimen hän tyttönä ollessaan o maksui - meni naimisiin Oskar Fredrik Nummen kanssa. Oskari oli Isonsuon torpan poika Kiikasta Tormilan kylästä. Hän hankki haltuunsa Tienhaaran torpan Kiikan Vehkakorven kylästä. Ennenpitkää hän lunasti Tienhaaran itsenäiseksi ja ansaitsi toimeentuloa myös toimimalla lihanhankkijana ja tekemällä muitakin tarjolla olevia töitä. Puutetta ei ollut. Maitakin perhe hankki vuosien kuluessa lisää. Johannan ja Oskarin koti oli pieni maatalo pienehkön peltoaukean laidalla suuren metsän keskellä. Siinä oli tasainen piha-aukio, tarvittavat maatilan rakennukset, laidun, puro - Pahaoja nimeltään - omenapuita talon takana ja pellot, vinttikaivo ja veräjä. Siinä kodissa Johanna ja Oskari kasvativat aikuisiksi kymmenen lastaan. Puutetta ei ollut, mutta työtä piti tehdä ahkerasti. Oskari itse oli toimekas mies. Johanna oli taitava emäntä, joka osasi naisväen työt kankaankutomisesta lähtien, jossa työssä hänet mainitaan erityisen taitavaksi.

Sekä Johanna että Oskari olivat syvästi uskovia. Heidän nuoruudessaan toimi vuosina 1889-1901 Tyrvään kirkkoherana Johannes Bäck, harvinaisen etevä saarnamies jonka vaikutus Tyrväässä ja Kiikassa tuntui vielä kauan hänen kuoltuaankin, ja joka oli vaikuttanut syvästi myös molempien isovanhempieni mieleen.

Kun Johanna ja Oskari olivat lapsia, oli Kiikassa vielä susia, niin että kun talvella lähdettiin hevosella ajoon vähän syrjäisempään suuntaan, piti olla miehiä mukana tukevat kalikat käsissä, joilla he häätivät susilauman pois, jos sellainen sattui hyökkäämään, sillä oli vaarana, että susilauma hyökkäisi repimään hevosen kurkkua eikä yksi ohjaksissa olevamies olisi pystynyt sitä estämään. Näin kertoi isoäitini. Sudet sit-

temmin hävitettiin, niin että vihdoinkin kiikkalainen metsästäjä - Maali nimeltään - ampuu viimeisenkin suden. Toki muutakin kehitystä isovanhempieni elin-aikana tapahtui.

Isoäidilläni oli kaunis laulunääni ja älykäskin hän lienee ollut. Ainakin hänellä riitti rakkautta lapsijoukkoaan kohtaan, jotka aina olivat tervetulleita perheineen kaikkineen ja hyvin noihin sinänsä pieniin tiloihin mahduttiin ja ruokaa riitti ja mielen lämpöä.

Isoäitini oli ilmeisen tyytyväinen elämäänsä, vaikka olikin talollista sukua olevana ruvennut torpparin vaimoksi ja siis ikäänkuin astunut askeleen säädystään alaspäin. kai hän itsekin tunsu suorittaneensa tyydytystä tuovan elämäntehtävän kasvattaessaan kymmenen kaunista lasta aikuisiksi kunkin omaan elämäntehtäväänsä - lapsista tosin kaksi kuoli nuorina aikuisina.

Pienenä renkaana Suomen asutuksen historiassa ovat hekin olleet, isovanhempani, samoin heitä ennen eläneet esivanhemmat ja heidän elämällään on oma mielenkiintonsa ja merkityksensä niin-kuin elämällä aina on.

Katselin kirjaa Kuninkaan kartasto - siitähän fil.tri Aino Katermaa puhui viime Sukututkimuspäivillä - ja sen vuosina 1776-1805 Suomesta piirrettyjä kartoja. Löysin sieltä lähes kaikki tässä mainitut kylät, joita sukulaiseni ammoin ovat asuttaneet. Siellä olivat Vakkala, Kilpijoki, Kiikanoja, Mielaanniemi, Partala, Krekola, Saappala ja Aarikkala Kokemäenjoen lähituntumassa kaikki. Tämä oli minulle uusi oivallus. Koskaan ennen en ollut huomannut, että Kokemäenjoki on ollut tärkeä juuri myös minun esipolvilleni. Ruokkinut heitä lohillaan ja siioillaan. Kuljettanut heitä ja heidän tukkilauttojaan ja alunperin varmaankin tuonut heidät näille asuinsijoille.

Lähteet:

Kiikan, Huittisten ja Tyrvään kirkonarkistojen mikrofilmit

Raimo Viikki:

Suur-Huittisten historia II

Heikki Impola: Kiikan seurakunta

Einar W. ja Mikko Juva:

Suomen kansan historia

Antti Nummi: Vähähaaran talot

Antti Nummi:

Kertomus Vähähaaran torpista